

Utvärdering av Studiehandledning på modersmål

Februari 2020

stockholm.se

Utvärdering av Studiehandledning på modersmål
Februari 2020

Dnr:
Kontaktperson: Elin Björkman

Sammanfattning

Utvärderingen av studiehandledning på modersmål syftar till att beskriva insatsen från studiehandledare vid Elevteamet respektive språkstödjare vid Enheten för språkstödjande insatser. Utvärderingen syftar också till att värdera vilka av de använda metoderna och arbetssättet som har störst värde för elever och lärare.

Resultatet har relevans dels som en del av dokumentationen av projektet Elevteamet, dels som ett underlag för utveckling av studiehandledning på modersmål, som är ett av målen i budget 2020.

Utvärderingen fokuserar på genomförandet av och organiseringen av insatserna. Bedömningsgrunden för analysen är forskning och tidigare studier av studiehandledning.

Det är skillnad i profil på den insats som EFSI har ansvarat för och den insats som Elevteamet har utvecklat, vilket framgår av sammanställningen nedan

Vilka delar består uppdraget av?	EFSI	Elevteam
Sker stödet på modersmål?	"på lätt svenska"	I hög utsträckning
Ingår studieteknik i uppdraget?	Delvis	I hög utsträckning
Modell (Före, Under, Efter, Studiestuga (St.S), Orienteringskurs (ORK)	Studiestuga ORK	Före, Under, Efter
Får elever även individuellt stöd?	Sällan	Ofta
Ingår IKT i uppdraget?	Delvis	Ofta
Ingår arbetsmarknadsförberedande moment?	I hög utsträckning	I låg utsträckning
Ingår studierelaterat socialt stöd?	I låg utsträckning	I hög utsträckning

Utvärderingen har även studerat de organisatoriska förutsättningarna för de två enheterna och kan visa att Elevteamet i högre utsträckning har kunnat utgå ifrån de principer som forskning och tidigare erfarenhet menar är förutsättningar för en bra insats. Det handlar om att:

- Ha ett tydligt uppdrag
- Kunna samplanera insatsen med ansvarig lärare
- Kunna dela material och planering med ansvarig lärare

Efter att ha inhämtat data genom dokumentstudier, intervjuer och observationer har utredningen hanterat två olika frågor:

- Stöd till elever på kombinationsutbildningar genom studiehandledning respektive språkstöd med inriktning mot arbetsmarknaden
- Modersmål som ett redskap i kunskapsutvecklingen.

Slutsatser och rekommendationer

Utvärderingen visar att de studerade insatserna delvis motsvarar ”studiestöd på modersmål”, men i viss utsträckning utgör ett annat stöd till eleverna.

Studiehandledning kan inte fungera optimalt och bidra till elevernas kunskapsutveckling om det inte sker i samverkan med ansvarig pedagog och är integrerat i undervisningen. För att läraren och studiehandledaren ska kunna ge enskilda elever relevant stöd behöver de också kommunicera kring elevens progression.

Rollen som studiehandledare och vilken kompetens som krävs för att utföra uppdraget, beror av vilken inriktning man väljer att ha på uppdraget. Modersmålskompetens, pedagogisk kompetens, digital kompetens eller kompetens inom arbetsmarknadsförberedande insatser – rollen kan se väldigt olika ut beroende på vad organisationen vill att studiehandledningen ska bidra till.

Utvärderingen noterar att AMF fortfarande saknar ett strategiskt tänk kring studiehandledning, vilket Strategirådet tidigare påtalat. En risk med otydligt uppdrag är att utförandet i klassrummet blir olika och att vi inte garanterar eleverna ett likvärdigt stöd. I nästa steg när Elevteamet som projekt ska dokumenteras och implementeras kommer det krävas att förvaltningen har tydliggjort insatsens syfte.

NGL-elever har särskilda behov som motiverar att de får ett stöd som andra elever inte får. Samtidigt behöver förvaltningen utveckla metoder som kan användas av fler målgrupper och efter projektperioden. Elevteamet behöver arbeta vidare med dokumentation av metoden och förvaltningen behöver ta ställning till vilka målgrupper som ska vara prioriterade för insatsen framöver.

Att använda modersmål som redskap i undervisningen – transspråkighet – tycks vara det som forskningen rekommenderar. Enskilda lärare kan göra det som en del av sin pedagogiska praktik eller man

kan använda modeller med studiehandledning på modersmål. Om studiehandledningsuppdraget ska vara studiehandledning på modersmål så behöver det delvis organiseras och resurssättas på ett annat sätt än vad studiehandledningen har gjorts hittills. Det finns andra sätt att använda modersmål i undervisningen. Förvaltningens strategiska tänk behöver således både ta ställning till om transspråkande är önskvärt och, i så fall, i vilken omfattning det ska ske genom studiehandledare eller till exempel genom digitala verktyg.

Utvärderarnas rekommendationer

1. Ta fram ett stödmaterial för studiehandledning, som omfattar en förvaltningsövergripande strategisk inriktning. Enskilda skolor och lärare kan förhålla sig till detta och utforma stödet för den specifika gruppen tillsammans med en studiehandledare.
2. Studieteknik bör vara en del av uppdraget.
3. Studiehandledning bör vara något mer än ”studiestuga”.
4. Studierelaterat socialt stöd är bra att ha som en del av ett studiehandledningsuppdrag. Det kan komma att bli gränsdragningsfrågor mot andra funktioner, vilket behöver hanteras.
5. Den modell för studiehandledning som Elevteamet utarbetar behöver bygga på den övergripande strategiska inriktningen och kan omfatta beskrivningar av:
 - Metoder
 - Rollen som studiehandledare respektive rollfördelning mellan lärare och studiehandledare
 - Kompetenskrav för studiehandledare relaterat till strategisk inriktning
 - Kommunikation med skolor och ansvariga pedagoger
6. Tydliggör hur vuxenutbildningen ska leva upp till uppdraget att ge alla elever möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik.
7. Kombinationsutbildningarna ska i sitt koncept ha kopplingar till arbetsmarknaden och arbetsgivare. Utvärderarna rekommenderar att inte blanda ihop studiehandledning i syfte att stärka kunskapsutvecklingen med arbetsmarknadsförberedande moment. Båda delar behöver finnas på kombinationsutbildningarna men skall inte nödvändigtvis utföras av studiehandledaren.

Innehåll

Bakgrund	1
Utvärderingsuppdraget	1
Studiehandledning i teori och praktik	2
Genomförande av studiehandledning	2
Organisering av studiehandledning	3
Studiehandledning i praktiken	4
Elevteamet	7
Uppdraget: studiehandledning	7
Målgrupp	8
Lärarnas synpunkter	8
Elevernas synpunkter	9
Studieresultat	9
Analys av Elevteamets genomförande	10
Enheten för språkstödjande insatser, EFSI	12
Uppdrag: stöd till elever på kombinationsutbildningar	12
Målgrupp	13
Lärarnas synpunkter på stödet	13
Elevernas synpunkter på EFSI	15
Analys av genomförandet, EFSI	15
Jämförande analys	17
Hur studiehandledning respektive språkstöd organiseras	21
Analys och slutsatser	24
Samarbetet med skolor och pedagoger	24
Rollen	25
Syfte och uppdrag behöver utvecklas	25
Digital utveckling	26
Målgrupper	27
Modersmål som redskap i undervisningen	27
Utvärderarnas rekommendationer	28
Referenser	29
Bilagor: 1 Studiehandledning i teorin, 2 Uppdrag EFSI 2018, 3 Elevteamets presentation av studiehandledning, 4 UBF:s stödmaterial	

Bakgrund

Språk är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling.

Läroplan gymnasiet

Elever inom Stockholms stads komvux har i vissa fall tillgång till studiehandledning eller annat stöd på modersmål. Insatsen organiseras på olika sätt och av mer än en enhet.

En av de enheter som arbetar med studiehandledning på modersmål är Elevteamet – ett externt finansierat projekt på Arbetsmarknadsförvaltningen, med ansvar för att stärka övergången från gymnasiet till komvux. Två studiehandledare finansieras inom ramen för projektet, ytterligare två har anställts under 2019.

En annan enhet som har haft i uppdrag att ge en kompletterande insats på kombinationsutbildningar är Enheten för språkstödjande insatser, EFSI. Enheten kopplades in på kombinationsutbildningar bl a för att utgöra ett språkstöd i kontakten med arbetsgivare.

I syfte att få en översikt över olika sätt att arbeta med modersmålsstöd/studiehandledning och ge underlag för utveckling av studiehandledning på modersmål har VO Antagning och stöd beställt en utvärdering av studiehandledning på modersmål.

Utvärderingens resultat kommer även att utgöra underlag för arbetsmarknadsförvaltningens arbete enligt budget 2020, där uppdrag att utveckla studiehandledning finns med.

Utvärderingsuppdraget

De övergripande syftena med utvärderingsuppdraget är:

Beskrivande: att beskriva hur studiehandledarna och språkstödjare inom utbildning arbetar och jämföra deras arbetsmetoder. Ett sådant beskrivande syfte är tänkt att ha användning både för den egna organisationen och för en vidare krets av intressenter så som andra kommuner.

Värderande: att studera vilket värde de använda metoderna och arbetssättet har för elever och lärare.

De frågor som ska besvaras är följande:

1. Hur arbetar olika studiehandledare och språkstödjare?
2. Hur uppfattar eleverna stödet de får genom Elevteamets studiehandledare respektive EFSI:s språkstödjare?

3. Hur uppfattar läraren att studiehandledaren från Elevteamet respektive EFSI:s språkstödjare bidrar till kunskapsutvecklingen och på andra sätt?

Beskrivning och analys av studiehandledningen ska sättas i relation till den kunskap som finns inom området.

Metoder

Utvärderingen är utformad som en begränsad fallstudie. Totalt sju utbildningar har studerats. Tre utbildningar där eleverna enbart har stöd av Elevteamet, tre där de enbart har stöd av EFSI samt en utbildning där elever haft stöd från både Elevteamet och EFSI.

Datainsamling till utvärderingen har skett genom dokumentstudier, observationer och intervjuer. För var och en av de sju utbildningarna har utredarna intervjuat studiehandledare/språkstödjare, lärare och elever. Skolledningarna för respektive utbildning informerades om att utvärderingen pågick och tillfrågades om att lämna synpunkter. På en av skolorna intervjuades två personer ur skolledningen, övriga skolledare valde att inte lämna synpunkter.

Totalt har över 60 personer bidragit med information till utvärderingen, varav de flesta är eleverna som intervjuats i grupper om 4-10 personer.

Studiehandledning i teori och praktik

Följande avsnitt är en kort introduktion till de teorier och den forskning som finns om studiehandledning. I bilaga 1 ges en något längre introduktion och i referenslistan hänvisas till vidare läsning.

Studiehandledning kan tillhandahållas inom kommunal vuxenutbildning på ett språk som eleven behärskar. Skolverket har tagit fram ett stödmaterial som är det närmaste ett styrdokument som finns när det gäller studiehandledning på modersmål.

Genomförande av studiehandledning

Skolverket menar följande: Syftet med stödinsatsen studiehandledning på modersmålet är att använda elevens modersmål som ett redskap i kunskapsutvecklingen i olika ämnen. För att detta ska fungera framgångsrikt ska insatsen präglas av att undervisningen ges

växelvis på elevens modersmål och på svenska, för att eleven ska utveckla verktyg för sitt eget lärande. Skolverket menar även att studiehandledningen ska behandla det aktuella ämnet ur ett interkulturellt perspektiv. Även den nationella *utredningen för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk* (KLIVA) lyfter fram betydelsen av att använda studiehandledning på modersmål i undervisningen, och framhåller vikten av att behandla det studerade ämnet ur ett interkulturellt perspektiv.

Forskning om transspråkande – individens förmåga att kommunicera med och genom hela sin språkliga repertoar – pekar på att användning av transspråkande som en pedagogisk praktik i undervisningen bidrar till elevernas kunskapsutveckling.

Studiehandledning kan enligt Skolverket genomföras enligt några olika modeller. De fyra grundläggande modellerna innebär att studiehandledning ges före, under, efter lektion eller som studiestuga. Modellen för hur och när eleven ska få studiehandledning måste avgöras från fall till fall och anpassas efter undervisningsinnehållet och elevens behov. Alla varianterna kan kombineras.

Före lektion fokuserar studiehandledningen på centrala ord och begrepp. Under lektion är en modell som kan passa bra när studiehandledningen omfattar flera elever i samma undervisningsgrupp. Efter lektion används studiehandledning för att repetera och fördjupa det som eleven har undervisats om i ett ämne. Studiestuga/språkverkstad är studiehandledning på schemalagd tid som öppen verksamhet för många elever. Då kan det ses som en stimulans som erbjuds samtliga elever.

Äldre elever med ett mer utvecklat språk kan förväntas ta större ansvar för att själv bevaka vad som behöver gås igenom med studiehandledaren. Det är dock viktigt att ämnesläraren tydligt kommunicerar vilka delar som är viktiga för elevens måluppfyllelse.

Organisering av studiehandledning

För att studiehandledaren ska känna till hur undervisningen i ämnet är upplagd och vilket innehåll som ska bearbetas är det viktigt att samarbetet mellan studiehandledaren och läraren fungerar. Det är även viktigt att syftet med studiehandledningen är tydligt. Ytterligare en faktor som Skolverket menar spelar roll är att skolan har kompetens om flerspråkighet.

Det är viktigt att utgå ifrån vad som är målet med studiehandledningen, och att läraren avgör hur studiehandledningen ska planeras för att bidra till ämneskunskaperna. Därmed är rektors inställning till studiehandledning en av de viktigaste faktorerna för lyckad studiehandledning. För att samarbete mellan lärare och studiehandledare ska vara möjligt behöver de träffas regelbundet och material och planering behöver vara tillgängligt.

Studiehandledning i praktiken

I följande avsnitt redogör vi för de observationer som gjorts i tidigare genomförda studier och utvärderingar av studiehandledning.

Skolinspektionen konstaterar i ett antal rapporter att få skolor lyckas möta behovet hos alla de elever som är i behov av studiehandledning på modersmålet. Till de hinder som Skolinspektionen identifierat finns bristande möjligheter till samverkan mellan studiehandledare och lärare, kompetensutvecklingsbehov och bristande kännedom om och förståelse för studiehandledarens uppdrag. Bristen på kompetens och svårigheten att rekrytera studiehandledare tas upp även av en doktorsavhandling från 2019.

KLIVA-utredningen konstaterar att kommunernas tolkning av ”studiehandledning” varierar.

Inom Stockholms stad har YFI, kombinationsutbildningar och sfi studieväg 1 (Ledande sfi) utvärderats de senaste åren. Samtliga tre utbildningssatsningar omfattar elever som inte har svenska som modersmål och där man på olika sätt arbetat med modersmålet som resurs.

Strategirådets utvärdering av sfi visar att både lärare och rektorer anser att studiehandledning är viktigt. Det finns dock inte lika tillgång till studiehandledningen mellan elever i olika språkgrupper. Skolorna har lärarassistenter som ger studiehandledning, eller modersmålsstödjare. På en av skolorna har man anställt flerspråkiga lärare men inte någon särskild resurs för studiehandledning. Utvärderarna såg även att vägledning, bla i studieteknik, användes mer systematiskt än studiehandledning. Lärare på olika skolor lyfter att behovet av studieteknik generellt är stort bland eleverna samtidigt som det på skolorna inte tycks vara en uttalad prioritering att ge studiehandledning på modersmål vad gäller just studieteknik.

Elever vars modersmål är små och ovanliga språk, har sällan tillgång till studiehandledning på modersmål. Både rektorer och lärare lyfter den ojämlika tillgången som problematisk men svårlös.

Strategirådets utvärdering påtalar att Stockholms stad behöver tydliggöra vilken ambitionsnivå som ska gälla för studiehandledning. De menar även att det saknas ett strategiskt tänk på verksamhetsnivå.

Strategirådet rekommenderar att roll- och ansvarsfördelning mellan lärare och studiehandledare tydliggörs. En otydlig roll- och ansvarsfördelning försvårar samspel i klassrummet och riskerar leda till att studiehandledarnas potential och mervärde inte tillvaratas fullt ut.

I utvärderingen av Kombinationsutbildningarna 2019 pekade Strategirådet på att organisationen för olika stödresurser, t ex modersmålsstöd, behöver ses över. Utvärderingen framhåller inte stöd på modersmål som det stöd som är högst prioriterat. De funktioner som nämns är istället SYV och matchare/samordnare.

Oxford Research utvärdering av YFI framhåller vikten av att skolledningen är intresserad.

Studiehandledning på ungdomsskolan

I gymnasieskolan ska en elev få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det. Stockholms stads utbildningsförvaltning har tagit fram ett eget stödmaterial för samverkan kring studiehandledning på modersmål. Utbildningsförvaltningen ser studiehandledning som ett lärande stöd för flerspråkiga elever. För nyanlända ungdomar i gymnasieåldern görs en inledande bedömning på START eller på Liljeholmens gymnasium. Den inledande bedömningen ligger till grund för vidare placering på framförallt språkintrödn. Rektor beslutar därefter om eleven har behov av studiehandledning.

Utbildningsförvaltningen skriver följande om förutsättningar för studiehandledning:

Huvudmannen ska erbjuda alla elever en likvärdig skola, i enlighet med rådande styrdokument. Skolan har i uppdrag att organisera undervisningen för elever med annat modersmål, så att eleverna får förutsättningar att utveckla kunskaper i skolans alla ämnen, samtidigt som de lär sig det svenska språket.

När elevens lärare och studiehandledare samarbetar, så stödjer studiehandledning på modersmål elevens kunskapsutveckling i olika ämnen.

Ubf har organiserat studiehandledningen så, att det är en särskild enhet – Språkcentrum – som erbjuder insatsen, som skolorna kan beställa vid behov. I stödmaterialet har ubf formulerat ett övergripande syfte och hur ansvaret fördelas mellan rektor, lärare och språkcentrum.

Hela stödmaterialet finns i bilaga 4.

Sammanfattning av forskning och teorier kring vad studiehandledning på modersmål kan och bör vara:

Genomförande av studiehandledning:

- Ska använda modersmålet som ett redskap för kunskapsutvecklingen. Transspråklighet kan även användas som pedagogisk praktik av lärarna i ämnesundervisningen, vilket kan ha fler fördelar än att eleverna lättare når kunskapsmålen
- Ska ha ett interkulturellt perspektiv i studieteknik, t ex använt i stöd i studieteknik
- Kan genomföras före, under, efter lektion eller som studie-stuga

Organisering av studiehandledning:

- Behöver utgå från ett tydligt uppdrag/syfte, formulerat av en intresserad ledning
- Ska bygga på bra samarbete mellan lärare och studiehandledare
- Ska utgå ifrån att material och planering delas mellan lärare och studiehandledare

Eleven teamet

Uppdraget: studiehandledning

Eleven teamets övergripande uppdrag är att stötta NGL-elever att fullfölja sin utbildning och i samverkan med andra nämnder arbeta för att målgruppen får goda förutsättningar att etablera sig i samhället. Projektets planering omfattade ett team med bland annat två modersmålsstödare. Att utforma metod och arbetssätt har varit en del av projektets uppdrag. Inriktningen på arbetet har varit att utforma *studiehandledning*, och att precisera ett uppdrag som är avgränsat mot andra roller och uppdrag inom vuxenutbildningen.

Eleven teamet har tagit fram en grundläggande beskrivning av vad uppdraget som studiehandledare innebär. Uppdraget har fem delar:

- Studieteknik
- Svenska skolsystemet
- Studiehandledningsmetoder
- Studiehandledning på modersmålet
- IKT-pedagogik

Genom samverkan i teamet kan även annat socialt stöd kopplas på, så som t.ex. SYV eller kurator. Medarbetarna som utför den del av uppdraget som är studiehandledning är alla insatta i grunderna i det stöd som eleverna behöver relaterat till de myndigheter de möter mest. Det vill säga frågor om ekonomi (CSN, Socialtjänsten), Migrationsverket och bostadsfrågor. Studiehandledarna uppger i intervjuer att det i varje given situation är en avvägning om det är möjligt och lämpligt att gå in i frågor utöver studierna, så som att tolka ett myndighetsbeslut eller att följa med en elev till vården. Avvägningarna som behöver göras och graden av flexibilitet som är lämplig är en levande diskussion i teamet.

Den studiehandledare som anställdes först av projektet började utforma konceptet. De tre medarbetare som anställdes senare har alla fått en introduktion i konceptet, som omfattar ett antal material. Det främsta styrdokumentet är *Skolverkets stödmaterial: Studiehandledning på modersmålet*.

Studiehandledningen som Eleven teamet håller i ges före, under eller efter lektion och planeras i samråd med ansvarig lärare på utbildningen.

Målgrupp

Elevteamets uppdrag omfattar inte vissa utbildningar eller skolor, utan ramar in av målgruppen: elever som omfattas av den så kallade ”nya gymnasielagen”. Det innebär att insatsen kan riktas till hela grupper – om samtliga i gruppen är NGL – eller till en mindre grupp i en klass eller till enskilda individer i en klass.

Undantag har gjorts från principen att stödet ska riktas endast till NGL-elever, genom att lärarna vid en utbildning har valt att planera in stödet så att studiehandledaren är med under lektionen. I många situationer blir studiehandledarens därmed en resurs för hela gruppen.

Lärarnas synpunkter

Utredarna har inhämtat synpunkter från åtta lärare (fyra ämneslärare, fyra språklärare) som undervisar klasser där elever har stöd av studiehandledare från Elevteamet. Samtliga uppger att studiehandledningen bidrar till elevernas kunskapsutveckling. Flera av dem tar även upp andra värden som studiehandledningen har.

Lärarna som samarbetar med Elevteamet uttrycker t ex:

- Studiehandledaren vet alltid vad syftet är med lektionen och hur han ska bidra. Hen kan arbeta med texterna och förstå teorierna tillräckligt väl för att stötta eleverna att jobba själva
- Studiehandledaren bidrar på alla sätt och vis till kunskapsutvecklingen. Bidraget är så mycket mer än det: förutom att vi får en avlastning med praktiska frågor, har eleverna genom studiehandledaren tillgång till:
 - o Ytterligare en vuxen att relatera till, vilket är ett positivt inslag
 - o Samtidigt en person som är yngre än läraren och som de därför kan relatera till på ett annat sätt
 - o Läraren (den som sätter betygen) har en annan auktoritet, de kan öppna sig kring fler saker för studiehandledaren
- Praktiska frågor så som bostadsfrågor, att förstå beslut mm tar extremt mycket energi för eleverna. Om vi inte hade haft stödet, så hade undervisningen blivit lidande.
- Att det finns möjlighet att skicka vidare till Elevteamet är ovärderligt. När det tycks uppstå ett problem, så tar de genast tag i o ser på helheten och samlar relevanta aktörer. Lösningfokuserade! Handlingsorienterade! Drivande!

- Bra att eleverna får tillfälle att under skoltiden reflektera över det som hänt under dagen.
- Bra att de stöttar eleverna att lära sig digital dokumenthantering.

Lärarna på den utbildning där Elevteamets studiehandledare har studiehandledning under lektion uppger att det blir större möjlighet att jobba individuellt med fler elever och nivågruppera när det är tre pedagoger i klassrummet.

En av de fyra studerade utbildningarna har kommit in i samarbetet med Elevteamet något efter de andra och tog inte del av den inledande informationen. På denna skola var det tydligt att lärarna efterfrågade mer samverkan mellan lärare och studiehandledare för att planera och organisera studiehandledningen så att det passar den aktuella gruppen, t ex gemensam planeringstid.

Elevernas synpunkter

Elever på fyra olika utbildningar har intervjuats. På samtliga av de fyra utbildningarna är eleverna positiva till det stöd de får av studiehandledaren från Elevteamet. I tre av grupperna är det enstaka elever som har enskilt stöd och framhåller hur viktigt det är för dem. Eleverna uttrycker t ex:

- Vi får stöd med ”allt”, ”med livet”: frågor om bostad, fakturor, uppehållstillstånd.
- Studiehandledaren förstår oss bättre, det är lättare att fråga studiehandledaren om hjälp än att fråga läraren.

På fråga om vad de tycker kan utvecklas kommer samtliga fyra grupper in på att de vill ha mer stöd att utveckla sina digitala kunskaper. I en av grupperna tar eleverna också upp att de skulle vilja att utbildningen omfattade kurs i engelska.

Studieresultat

Det har varit möjligt att få fram statistik ur elevdatabasen, studieresultat för de få kurser som hittills är avslutade i de kombinationsutbildningar där det går NGL-elever. Följande tabell ger en sammanfattande bild av resultatet i de sju avslutade kurserna.

Elevgrupp	Andel godkända (betyg A-E)
Samtliga	94%
NGL	97%
Övriga	93%

Analys av Elevteamets genomförande

De faktorer som Skolverket och övrig expertis inom området har pekat på och som vi analyserar, är:

- Om modersmålet används som redskap i kunskapsutvecklingen
- Om ett interkulturellt perspektiv vävs in, t ex som en del av arbete med studieteknik
- Vilken modell för studiehandledning som används.

Vi har även studerat några faktorer som intressenterna menar är viktiga delar av någon av de studerade utbildningarnas stödinsats.

- IKT och digital kunskap
- Arbetsmarknadsförberedande moment
- Studierelaterat socialt stöd.

Följande matris ger en sammanfattande bild av genomförandet av studiehandledningen.

Tabell 1 Genomförande - Elevteamet

Elevteamet	Utbildning			
	1	2	3	4
Sker studiehandledning på modersmål? I låg utsträckning – för några – I hög utsträckning				
Ingår studieteknik i uppdraget? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				
Modell Före Under Efter Studiestuga Orienteringskurs	Under Efter	Under	Före	Efter
Individuellt stöd Nej - Ja				
Ingår IKT i uppdraget? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				
Ingår arbetsmarknadsförberedande moment? Nej – Ja				
Ingår studierelaterat socialt stöd? Nej – Ja				

Den skala som används är

I låg utsträckning - Nej	I viss utsträckning	I hög utsträckning - Ja
--------------------------------	------------------------	-------------------------------

Utredarna bedömer att Elevteamet i hög utsträckning arbetar i enlighet med forskning och expertis. Den aspekt som finns i lägst utsträckning i kartläggningen är arbetsmarknadsförberedande moment, dvs den faktor som framförallt speglar EFSI:s arbete. Studiehandedarna har i hög utsträckning kunnat använda elevernas modersmål som redskap, vilket varit möjligt genom att grupperna i hög utsträckning består av individer som pratar någon av de fyra språk som finns inom teamets kompetens. I samtliga de studerade grupperna har de elever som enligt huvudlärarens bedömning behöver det, kunnat få individuellt stöd utöver det stöd som ges i grupp.

Enheten för språkstödjande insatser, EFSI

Uppdrag: stöd till elever på kombinationsutbildningar

EFSI fick år 2017 i uppdrag att ge stöd till elever på kombinationsutbildningar. Sedan dess har uppdraget förändrats på olika sätt. Under 2019 har enheten prövat sig fram med olika arbetssätt. Totalt fick under året cirka 300 av eleverna på kombinationsutbildningarna någon språkstödjande insats av EFSI. Stödet har handlat om yrkesintroduktion, arbetsliv i Sverige, CV och personligt brev, studieteknik samt läxhjälp.

Våren 2018 formulerades uppdraget, då kallat ”studiecoach”, skriftligen och omfattade sammanfattningsvis följande (Hela uppdraget finns i bilaga 2):

Studiecoachen har i uppdrag att arbeta för att förhindra avhopp... genom motiverande samtal med eleverna.

Studiecoachen ska...vid behov hjälpa individen med frågor som ej berör de direkta studierna... skall i huvudsak arbeta med eleverna studiemotivation och stötta eleverna i deras kontakt med andra instanser.

...

- *vid behov vara tillgänglig för eleverna vid ej lärarledd undervisningstid*
- *vid behov arbeta med elevernas attityder, förhållningssätt samt värdegrundsrelaterade frågor.*

Under en period, våren 2019, testade man att ha språkstöd i egna lokaler på Gärdet, dit elever från flera olika skolor skulle komma vid något tillfälle varje vecka.

Hösten 2019 organiserades istället stödet så att språkstödjarna åkte ut till utbildningarna.

EFSI har haft ansvar för den inledande orienteringskursen på kombinationsutbildningarna. Kursen är 4-8 veckor lång, och är utlagd som ett tillfälle i veckan de första veckorna på utbildningen. Orienteringskursen har haft ett fokus på yrket och arbetsmarknadsförberedande moment, t ex att skriva cv och att hitta lediga jobb på olika webbplatser.

Några av klasserna inom kombinationsutbildningar har sedan haft ett fortsatt stöd av EFSI. Det är detta kontinuerliga stöd som studerats i utvärderingen. I de tre utbildningar som studerats arbetar språkstödjarna på olika sätt. I en av klasserna sker handledning efter lektion, med repetition och förklaringar. I andra grupper ligger stödet som mer eller mindre frivillig tid ett tillfälle i veckan då eleverna tar med sig till lektionen det de vill arbeta med. Vissa arbetspass har språkstödjaren fokus på arbetsmarknadsförberedande moment så som att skriva CV och att skriva ett underlag för ett personligt brev.

Målgrupp

I de kombinationsutbildningar där EFSI är påkopplade som stöd, erbjuds stödet till samtliga elever i klasserna. Från början var stödet frivilligt, men på grund av mycket låg närvaro har några skolenheter bestämt att det ska vara obligatorisk närvaro. Trots detta är frånvaron fortsatt hög.

Lärarnas synpunkter på stödet

Utredarna har inhämtat synpunkter från fem lärare (fyra ämneslärare, en språklärare) som undervisar klasser där elever har eller har haft stöd av språkstödjare från EFSI. Bland dessa lärare är inställningen till språkstödjarens bidrag inte odelat positiv. En av lärarna uppger att stödet varit bra för några elever, som fått stöd i sin kunskapsutveckling, men att det inte haft någon större betydelse för andra. En av lärarna anser att språkstödjarens uppdrag inte är relaterat till ämnet utan endast handlar om att träna språket och motivera eleverna att vara i skolan. En lärare som anser att språkstödet inte bidrar, är en lärare som inte haft någon samplanering med språkstödjaren.

Lärarna uppger t e x:

- Språkstödet är jätteviktigt för våra elever. De behöver mycket hjälp med ALLT - datorkunskap, studieteknik och inte minst kursinnehållet.
- Språkstödet bidrar till att eleverna bygger förståelse inför att läraren går igenom.

De utvecklingsområden som lärarna kopplade till EFSI tar upp är:

- Närvaron på språkstödets lektioner är mycket låg.
- Språkstödjaren kunde planera sin egen tid, allt för stort ansvar har lagts på läraren för att planera upp språkstödstimmen.

- Språkstödjaren behöver vara aktiv och kunnig. Eleverna har inte så stor hjälp av någon som sitter och väntar på att eleverna ska komma med frågor.
- Språkstödet kunde omfatta mer studieteknik och hjälpa eleverna förstå vad som förväntas av dem som elever.
- Det vore bättre om det var mer genomdiskuterat innan man drar igång. Rektorn förmedlade inte att hen var positiv till insatsen, förmedlade att det var frivilligt att gå på EFSI-stödet.

I båda grupperna framkommer att lärare upplever att eleverna inte alltid förstår syftet med stödet. En svårighet som tycks vara gemensam i flera klasser är att det är stora skillnader i elevernas språknivå.

Lärare som har klasser som haft stöd av både EFSI och Elevteamet

En av de utbildningar som har studerats inom ramen för utvärderingen, har haft både EFSI och Elevteamet inkopplade. EFSI höll i en inledande orienteringskurs och Elevteamet har varit inkopplade som studiehandledare för de sex elever i klassen som är berörda av NGL.

Upplägget på utbildningen var att eleverna under de första veckorna fick en orienteringskurs för att fördjupa elevernas insikter i studieteknik, mm. Kursen var utlagd i schemat som en förmiddag i veckan. De sex NGL-eleverna undantogs från orienteringskursen och under de lektioner som orienteringskursen pågick hade de tid med lärarna.

NGL-eleverna har haft studiehandledning i grupp en eftermiddag i veckan. De lärare som kan jämföra EFSI och Elevteamet uppger att studiehandledaren från Elevteamet har ett tydligare fokus mot kunskapsutveckling.

Lärarna tar upp att det blir en svårighet i arbetet med att t ex nivågruppera när en delmängd av eleverna – NGL-ungdomarna – går iväg för sig. Lärarna hade föredragit att kunna göra grupper utifrån samtligas behov, inte göra nivågrupper med respektive utan NGL-eleverna.

Elevernas synpunkter på EFSI

Elever på fyra olika utbildningar har intervjuats. Intervjuerna har på tre av utbildningarna genomförts i samband med det lektionstillfälle som EFSI:s medarbetare håller i varje vecka. De elever som då närvarade tillfrågades om att delta i intervjun. Eftersom närvaron vid dessa tillfällen var låg är det ett begränsat och selektivt urval av elever som har tillfrågats. De elever som valt att inte närvara på stöd-tillfället kan delvis antas anse att stödet inte är av vikt för att de ska klara studierna. Utredarna har inte haft tillfälle att prata med de elever som valt att inte gå på stödtillfället.

På två av fyra utbildningar är samtliga intervjuade eleverna positiva till det stöd de får av språkstödjaren från EFSI. På de andra två utbildningarna uppger några elever att de som inte har samma modersmål som språkstödjaren inte får samma stöd respektive att de inte behöver något extra stöd, de tycker inte att språkstödet bidrar. Eleverna uttrycker t ex:

- Det är bra att lära sig göra CV och jobbsök
- Språkstödjaren förklarar om hur Sverige fungerar, det är bra.

På fråga om vad de tycker kan utvecklas tar eleverna i två grupper upp att kursen är för svår och att det kunde vara lättare, medan en grupp tar upp att de tycker läraren godkänner elever alltför lätt. I en grupp tar eleverna upp att de vill ha mer stöd att utveckla sina digitala kunskaper.

Analys av genomförandet, EFSI

De faktorer som Skolverket och övrig expertis inom området har pekat på och som vi har bedömt vara relevanta i analysen av EFSI:s insats är om modersmålet används som redskap i kunskapsutvecklingen.

I analysen har vi även tagit med samtliga faktorer som tagits upp av intressenterna i studien, för att kunna jämföra de olika studerade insatserna:

- IKT
- Arbetsmarknadsförberedande moment
- Studierelaterat socialt stöd.

Följande matris ger en sammanfattande bild av genomförandet av stödet.

Tabell 2 Genomförande - EFSI

EFSI	Utbildning			
	1	2	3	4
Sker stödet på modersmål? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				
Individuellt stöd Nej - Ja				
Ingår IKT i uppdraget? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning			Sommar kurs	
Ingår arbetsmarknadsförberedande moment? Nej – Ja				
Ingår studierelaterat socialt stöd? Nej - Ja				

Den skala som används är

I låg utsträckning - Nej	I viss utsträckning	I hög utsträckning - Ja
--------------------------------	------------------------	-------------------------------

Utreddarna bedömer att EFSI:s insats främst har betydelse genom sitt arbetsmarknadsförberedande moment. Detta ligger i linje med EFSI:S övergripande uppdrag. Insatsen är inte utformad för att bidra till elevernas kunskapsutveckling.

Jämförande analys

Elevenhets och EFSI:s uppdrag skiljer sig åt. De två olika uppdragen ställs mot varandra i följande sammanfattande matris.

Tabell 3 Jämförelse

Vilka delar består uppdraget av?	EFSI	Elevenhet
Sker stödet på modersmål?	"på lätt svenska"	I hög utsträckning
Ingår studieteknik i uppdraget?	Delvis	I hög utsträckning
Modell (Före, Under, Efter, Studiestuga (St.S), Orienteringskurs (ORK))	Studiestuga ORK	Före, Under, Efter
Får elever även individuellt stöd?	Sällan	Ofta
Ingår IKT i uppdraget?	Delvis	Ofta
Ingår arbetsmarknadsförberedande moment?	I hög utsträckning	I låg utsträckning
Ingår studierelaterat socialt stöd?	I låg utsträckning	I hög utsträckning

Matrisen visar att det är en tydlig skillnad i profil på den insats som EFSI har ansvarat för och den insats som Elevenheten har utvecklat. De två olika enheterna har olika ingång i uppdraget genom att EFSI ursprungligen arbetade med arbetsmarknadsförberedande moment kopplat till t ex språkpraktik, medan Elevenheten från början hade ett uppdrag att utveckla studiehandledning på modersmål. Det är såtillvida förväntade skillnader i genomförandet. Förtjänster och skillnader mellan enheterna diskuteras i följande avsnitt.

Modersmål som redskap i kunskapsutvecklingen i olika ämnen

I de utbildningar som studerats är det många elever som inte har tillgång till stöd på modersmål. EFSI är tydliga med att deras insats är stöd på lätt svenska. Orsaken till att det som planerades att vara stöd på modersmål inte kunde genomföras enligt plan, är att eleverna pratar fler språk än vad det finns kompetens hos studiehandledarna/språkstödjarna. I Elevenhets insats är de en högre andel elever som får stöd på modersmål.

En avsikt med att använda modersmålet är att utgå från elevernas starka sida och bygga kunskap på en bas som eleven kan, i enlighet med den forskning som finns. När stödet ges på lätt svenska faller den aspekten. För att belysa hur modersmål används som redskap i de studerade utbildningarna har vi i intervjuerna ställt frågor om lärarnas inställning till att använda modersmål i undervisningen generellt.

Sju av de intervjuade lärarna kommenterar frågan om modersmål som redskap i undervisningen. I två intervjuer uppger lärarna att ”eleverna ska prata svenska i klassrummet”, medan det i tre andra intervjuer finns en öppning mot eller ett etablerat bruk av modersmål som en del av undervisningen.

De som är positiva till transspråkande uttrycker t ex:

- Vi vill använda modersmål i undervisningen. Vi skulle ha använt studi.se om det hade varit möjligt. Nu låter vi eleverna förklara för varandra på Dari (alla utom en pratar Dari)
- Det är önskvärt att elevernas modersmål används i kunskapsutvecklingen. Jag ger eleverna tid att översätta, ibland tar jag fram översättningar till dem.
- På stödtiden har jag delat in klassen i språkgrupper, de tre största språken som jobbar på sina modersmål och resten i en grupp som får jobba på lätt svenska. Språkstödjaren är med och stöttar samtliga på lätt svenska.

Studieteknik

Även en av de lärare som inte vill använda transspråklighet tog upp ett resonemang om vad som händer när en person lämnar sitt språkområde innan det abstrakta tänkandet har utvecklats. Denne lärare tog upp att hen ser ett stort värde i att studiehandledaren – och hela Elevteamet – har med sig det perspektivet och den kunskapen.

Elevteamets studiehandledare arbetar i större utsträckning med studieteknik än vad EFSI gör. Studieteknik ingår dock i den inledande orienteringskursen som EFSI har ansvarat för på några komboutbildningar. Eleverna som intervjuats har haft svårt att uttrycka sig kring värdet av detta stöd, men det kan också tolkas som att de har svårt att relatera till termen ”studieteknik”. Vid tre av de sju utbildningarna uppger de intervjuade lärarna att de själva arbetar med att utveckla elevernas studieteknik, vid de fyra andra hänvisar de till att språkstöd eller syv har ansvar för att stärka elevernas studieteknik. Lärarna pratar i liten omfattning om det interkulturella perspektivet.

Det är däremot något som studiehandledarna/språkstödjarna själva tar upp som en viktig aspekt. Två lärare är mer tydliga med att de ser ett värde i att studiehandledaren har ett interkulturellt perspektiv. En av dem tar upp att yrkesutbildningen på komvux i Sverige kan ta upp områden som dessa elever aldrig tidigare mött, ett detaljexempel som tas upp är ”ph-värde” inom naturvetenskapen.

Utredarnas bedömning är att de aktuella målgrupperna på komboutbildningar gynnas av att få stöd med studieteknik, inte bara i en inledande kurs utan löpande under utbildningen. Både Skolverket och KLIVA tar upp vikten av att stötta eleverna med studieteknik.

Modell

Utredarna har jämfört de studerade utbildningarna med de modeller för studiehandledning som skolverket utgår ifrån: studiehandledning före, under, efter lektion eller studiehandledning som studiestuga. Samtliga modeller används. I några fall är modellen medvetet vald av ansvarig pedagog, som därmed tagit ansvar för att studiehandledningen bidrar till kunskapsutvecklingen. Ett exempel är den utbildning där studiehandledaren är med under lektionen. I andra fall är använd modell snarare en konsekvens av bristen på styrning och tydligt uppdrag. Ett par av EFSI:s uppdrag har blivit ”studiestuga” utan någon stark koppling till ämneskunskapen, delvis därför att det inte funnits någon överenskommelse eller samsyn mellan ansvarig pedagog och språkstödjare.

IKT

Läroplan för vuxenutbildningen reviderades 2017 för att förtydliga vuxenutbildningens uppdrag att stärka elevernas digitala kompetens. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information.

Många av eleverna på kombinationsutbildningarna har så låga kunskaper om digitala verktyg att de kommer ha svårt att klara sig i samhället och på en arbetsplats. Det framgår också att på sex av sju studerade utbildningar, finns det inte tillräckligt med resurser för att hantera detta. Varken i tid eller när det gäller material. De flesta eleverna på de studerade kombinationsutbildningarna har inte dator hemma och kan varken söka information eller skriva arbeten utanför skolan.

Det finns inte någon tydlig åtskillnad mellan hur Elevteamet respektive EFSI jobbar med IKT, det tycks snarare vara beroende av skolans och lärarens inställning och resurser. Elevteamet har IKT-pedagogik som en del i sitt koncept. EFSI:s språkstödjare jobbar ofta med elevernas CV/personliga brev och vid sådana pass tränar eleverna också på dokumenthantering.

Många av de elever som har intervjuats i utvärderingen uppger att de vill ha mer stöd i att utveckla sina digitala kunskaper.

Arbetsmarknadsförberedande moment

Arbetsmarknadsförberedande moment har kommit att ingå i det stöd som EFSI ger elever vid kombinationsutbildningar. Kombinationsutbildningarna har en tydlig inriktning mot arbetsmarknaden och det är relevant att de omfattar arbetsmarknadsförberedande moment. EFSI är en enhet vars medarbetare huvudsakligen har kompetens inom detta område och det var inom detta område som EFSI först kopplades in på kombinationsutbildningarna. Den här studien har haft fokus på stöd till elever för att klara utbildningen och i det perspektivet, om grundsyftet med språkstöd är att stärka elevernas möjlighet att klara utbildningen och få betyg i kurserna, kan man diskutera om arbetsmarknadsförberedande insatser är en prioriterad del av språkstödet. Närvaron på de studiestugor då EFSI har gått igenom CV, personligt brev och pratat om arbetsmarknaden har varit låg. Utredarna drar slutsatsen att eleverna inte prioriterar de arbetsmarknadsförberedande momenten.

Studierelaterat socialt stöd

Den aspekt av socialt stöd som utvärderingen har studerat, är liksom arbetsmarknadsförberedande moment en del som inte finns tydligt beskriven i forskningen kring vad studiehandledning bör vara. Samtidigt är det en aspekt av Elevteamets studiehandledning som är mycket uppskattad av elever och lärare. Eleverna är positiva till att få hjälp med frågor som inte direkt relaterar till studierna, men som har koppling till att kunna studera, så som frågor om studiefinansiering via CSN och andra relaterade myndighetsbeslut.

Elevteamet har ett bredare uppdrag än studiehandledning. Det bredare uppdraget omfattar bland annat SYV och kurator. Flera av de lärare som samarbetar med Elevteamet framhåller att det har ett stort värde att eleverna har tillgång till detta och att studiehandledaren är länken till ett bredare socialt stöd.

Hur studiehandledning respektive språkstöd organiseras

De faktorer som Skolverket och andra framför är viktiga i organiseringen av studiehandledning, och som är relevanta även när det gäller språkstöd som syftar till att stötta elever i sin utbildning:

- Behöver utgå från ett tydligt uppdrag/syfte, formulerat av en intresserad ledning
- Ska bygga på bra samarbete mellan lärare och studiehandledare
- Ska utgå ifrån delad planering och material

Följande matriser ger en sammanfattande bild av organiseringen av stödinsatsen på de två olika verksamheterna. Därefter följer reflektioner kring de tre faktorerna.

Tabell 4 Organisering - EFSI

EFSI	Utbildning			
	1	2	3	4
Uppdraget är tydligt? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				
Samplanering med lärare? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				
Delas material och planering? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				

Tabell 5 Organisering - Elevteamet

Elevteamet	Utbildning			
	1	2	3	4
Uppdraget är tydligt? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				
Samplanering med lärare? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				
Delas material och planering? I låg utsträckning – i viss – I hög utsträckning				

Samplanering och delning av material är mindre relevant på för orienteringskursen, som är utbildning 4 i övre matrisen för EFSI. Figurerna ovan ger en tydlig bild av skillnaden mellan de två enheterna.

EFSI har inte givits förutsättningar att genomföra en stödsats enligt de principer som forskning och erfarenhet menar är goda förutsättningar.

Uppdraget

Sammantaget kan utvärderingen konstatera att både studiehandledare/språkstödjare och lärare ser ett tydligt definierat uppdrag som en förutsättning för att insatsen ska ge ett mervärde till eleverna.

Båda enheterna har på olika vis dokumenterat sina arbetssätt. Uppdragen har i stor utsträckning utformats av de ansvariga enheterna själva. Uppdragen har sedan på olika sätt kommunicerats till samarbetsparterna på skolan. Flera av EFSI:s samarbetsparter tar upp att det har varit många förändringar och att det inte är tydligt vad uppdraget är. I ett fall tar en skola upp att den överenskommelse som skulle gälla för kommande termin plötsligt sades upp av EFSI strax innan terminen skulle dra igång.

När det gäller Elevteamet finns en presentation som underlag för kommunikationen med skolorna. Den baseras på ett tydligt sätt på forskning och andras erfarenheter. Flera av de lärare som intervjuats tar upp att den inledande kontakten och möten kring syftet med stödsatsen var värdefullt för att ringa in uppdraget. På den skola som kom in lite senare blev något sådant möte inte av, vilket lyser igenom i flera av svaren kring på frågor om hur det har fungerat.

Samarbetet mellan studiehandledare/språkstödjare och lärare

En av språkstödjarna på EFSI säger: ”På pappret finns det en arbetsbeskrivning, men den är svår att tillämpa när lärarna inte förstår varför jag är där”. En annan tar upp att lärare och elever uttrycker väldigt olika behov och att det är svårt att utforma uppdraget för att möta båda grupperna. Det tycks således som om både EFSI:s språkstödjare och lärare uttrycker viss svårighet att samarbeta med den andra parten, vilket skulle kunna ha sin grund i ett otydligt formulerat uppdrag och att man har olika förväntningar.

Vid den utbildning där uppdraget uppfattades som mest tydligt (en utbildning som samarbetar med Elevteamet) framkom att man hade haft möten inledningsvis, då syftet med studiehandledningen diskuterades och klargjordes. En av parterna uttryckte att ”alla känner sig trygga” (lärare, studiehandledare, elever).

Material och planering

En av lärarna som samarbetar med EFSI tar upp att språkstödjaren har tillgång till klassens planering via lärplattformen, men att hen har valt att inte gå in där. I de två andra klasserna där EFSI ansvarar för stödinsats delar läraren material via mejl regelbundet.

Den utbildning där det är tydligast att allt material och all planering delas är den klass där lärarna har bestämt att studiehandledningen ska ske under lektion. Denna utbildning har på ett tydligt sätt gjort den integration av språk och yrke som är avsikten med kombinationsutbildningarna, och har utgått från samma pedagogiska idé när de har planerat in studiehandledningen.

I en av de andra utbildningarna som Elevteamet samarbetar med uppger läraren att hen delade material i början av terminen, men att det sedan inte blivit av. I de två övriga utbildningarna delas mycket material och studievägledaren har tillgång till all planering och allt material via lärplattformen, vilken används flitigt.

Analys och slutsatser

Uppdraget var att göra en deskriptiv studie av hur Arbetsmarknadsförvaltningen arbetar med studiehandledning på modersmål respektive insats för stöd av språkstödjare på kombinationsutbildningar. Efter att ha inhämtat data genom dokumentstudier, intervjuer och observationer har utvärderingen hanterat två olika frågor:

- Stöd till elever på kombinationsutbildningar genom studiehandledning respektive språkstöd med inriktning mot arbetsmarknaden
- Modersmål som ett redskap i kunskapsutvecklingen.

I det följande avsnittet är utgångspunkten att slutsatserna ska utgöra underlag för utveckling av studiehandledning på modersmål. Det är därför huvudsakligen begrepp ”studiehandledning” som används även i de reflektioner som gäller den stödinsats som EFSI ansvarat för.

Utvärderingen har beskrivit hur studiehandledare vid Elevteamet respektive språkstödjare vid EFSI arbetar, och har jämfört deras arbetsmetoder. Utvärderingen visar att de studerade insatserna delvis motsvarar ”studiestöd på modersmål”, men i viss utsträckning utgör ett annat stöd till eleverna. EFSI har t ex valt att vinkla om insatsen till ”stöd på lätt svenska”. Insatsen från EFSI har således utvecklats till något annat. Bristen på styrning och avsaknad av en tydlig inriktning för insatsen bedöms vara en anledning till detta. I avsaknad av en tydlig inriktning har EFSI gjort anpassningar till de förutsättningar som enheten har haft och till de (mer eller mindre genomtänkta) behov som skolorna har uttryckt.

Elevteamets insats motsvarar i högre utsträckning de faktorer som pekats ut av forskning och tidigare erfarenhet som relevanta delar för en studiehandledning som ska bidra till elevernas kunskapsutveckling. Det gäller både i genomförande och i organiseringen av insatsen. Utvärderingen visar att de lärare som samarbetar med Elevteamet ser stort värde i arbetssättet och anser att samverkan fungerar väl.

Samarbetet med skolor och pedagoger

Studiehandledning kan inte fungera optimalt och bidra till elevernas kunskapsutveckling om det inte sker i samverkan med ansvarig pe-

dagog och är integrerat i undervisningen. För att läraren och studiehandledaren ska kunna ge enskilda elever relevant stöd behöver de också kommunicera kring elevens progression.

Om skolan eller pedagogerna inte har en tydlig bild av uppdraget som studiehandledaren har kan samarbetet bli svårt. Utvärderingen visar på exempel där studiehandledaren är beroende av om det finns en aktiv intresserad lärare på skolan.

Slutsats och rekommendation

Utreddarna bedömer att Elevteamet har påbörjat utvecklingen av rutiner för samarbete med skolor och lärare.

Den modell för studiehandledning som projektet ska ta fram och dokumentera behöver omfatta beskrivningar av rollfördelning och hur samverkan med skolor och ansvariga lärare ska se ut, inklusive både strategisk inledande kommunikation och operativ kommunikation. Det kan t ex handla om rutiner för inledande möten och vilka frågor som ska tas upp vid dessa möten.

Rollen

Intervjuerna med studiehandledarna pekar på att rollen som studiehandledare är outvecklad. Medarbetarna på EFSI framhåller att rollen som studiehandledare kräver en annan kompetens än den som i nuläget finns inom enheten. De uttrycker att det krävs kompetensutveckling för att kunna genomföra ett uppdraget som studiehandledare som motsvara de krav som finns på en professionell studiehandledare på modersmål.

Slutsats och rekommendation

En övergripande inriktning för hur studiehandledning ska användas och vad det ska bidra till, skulle göra det lättare att rekrytera personal vars kompetenser motsvarar uppdragets krav.

Syfte och uppdrag behöver utvecklas

Strategirådet har i en tidigare genomförd utvärdering påtalat att AMF saknar strategiskt tänk kring studiehandledning, vilket vi i föreliggande utvärdering också kan notera. Studiehandledning kan vara en mängd olika saker och bidra till olika mål. Skolverket menar att studiehandledningen ska vara ett stöd i elevernas kunskapsutveckling för att nå målen i t ex yrkeskurser. Utvärderingen har utgått från detta, men studien visar att de studerade stödinsatserna vid kombinationsutbildningarna i Stockholm – som generellt benämns

studiehandledning – även används som en del i utbildningarnas ansvar att stärka elevernas digitala kompetens och för arbetsmarknadsförberedande moment. Utvärderingens sammanlagda bild är att studiehandledarna inte har kunnat luta sig mot någon övergripande viljeinriktning från förvaltningen och att detta har inneburit vissa svårigheter i genomförandet även för Elevteamet.

En risk med otydligt uppdrag är att utförandet i klassrummet blir olika och att vi inte garanterar eleverna ett likvärdigt stöd. Insatsen blir mer beroende av den enskilda medarbetarens kompetens och skicklighet.

Elevteamet är i genomförandefasen av projektet och har i uppdrag att utveckla metoden. Utformningen av ett koncept för studiehandledning inklusive samverkan med skolor och lärare har påbörjats och arbetet fortsätter.

Flera av de utvecklingsområden som identifierats i utvärderingen kan hanteras genom förtydligade av syftet med studiehandledning och uppdrag för studiehandledaren, samt att dessa uppdrag är förankrade hos flera intressenter: ansvariga för de enheter som ger studiehandledning, studiehandledarna själva, rektorer på de skolor som använder handledning samt de lärare som möter eleverna och som ansvarar för deras kunskapsutveckling.

Slutsats och rekommendation

Den modell för studiehandledning som projektet ska ta fram och dokumentera behöver omfatta ett tydligt förvaltningsövergripande syfte för insatsen, dvs att metoden lutar sig mot ett övergripande strategiskt tänk. Genom att förvaltningen först tar fram ett övergripande tydligt formulerat syfte – eller kanske några olika möjliga syften formulerade för studiehandledning – så kan Elevteamet ta fram ett koncept som omfattar beskrivningar av vad studiehandledningen förväntas leda till.

Digital utveckling

Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information. Detta ansvar har delvis överlämnats till studiehandledare. Förvaltningens strategiska inriktning behöver peka ut hur ansvaret för IKT ska fördelas. Ska det ges som extra stöd till vissa elever genom att

ingå i studiehandledningsuppdraget, eller är det utbildningsanordnarens grundläggande ansvar för utbildningen?

Målgrupper

Målgruppen för de insatser som studerats har varit samtliga elever på kombinationsutbildning, i vissa av utbildningarna, eller specifikt NGL-elever, på andra utbildningar.

Det går inte att dra en övergripande slutsats om vilken målgrupp som är lämplig för studiehandledning, om inte syfte och inriktning på insatsen först är avgränsat.

Finns det vissa behov som endast NGL-elever har och som därför motiverar att de behöver ett stöd som andra elever inte behöver? Svaret är tydligt att ja, det gör det. Samtidigt finns det ett antal behov som är desamma hos både NGL-eleverna och andra elever på kombinationsutbildningar. Även lärare på andra kombinationsutbildningar vittnar om att många elever har en social situation som på olika sätt försvårar möjligheten att fokusera på studierna. Om det är kopplingen till ett bredare socialt stöd som ska utgöra delar av grundinriktning för studiehandledning på kombinationsutbildningar, så är vägen framåt att utvidga Elevteamet eller motsvarande för att stötta samtliga kombinationsutbildningar. Enheten för språkstöd-jande insatser har inte samma koppling eller kompetens att utföra ett sådant uppdrag.

Modersmål som redskap i undervisningen

Att använda modersmål som redskap i undervisningen – transspråk-lighet – tycks vara det som forskningen rekommenderar. Enskilda lärare kan göra det som en del av sin pedagogiska praktik eller man kan använda modeller med studiehandledning på modersmål. Om studiehandledningsuppdraget ska vara studiehandledning på mo-
dersmål så behöver det delvis organiseras och resurssättas på ett an-nat sätt än vad studiehandledningen har gjorts hittills. Det finns andra sätt att använda modersmål i undervisningen. Förvaltningens strategiska tänk behöver således både ta ställning till om transspråk-ande är önskvärt och, i så fall, i vilken omfattning det ska ske ge-nom studiehandledare eller till exempel genom digitala verktyg.

Utvärderarnas rekommendationer

1. Ta fram ett stödmaterial för studiehandledning parallellt med det som utbildningsförvaltningen har. Det omfattar en förvaltningsövergripande strategisk inriktning för studiehandledning på modersmål. Enskilda skolor och lärare kan förhålla sig till detta och utforma stödet för den specifika gruppen tillsammans med en studiehandledare.
2. Studieteknik bör vara en del av uppdraget.
3. Studiehandledning bör vara något mer än ”studiestuga”.
4. Studierelaterat socialt stöd är bra att ha som en del av ett studiehandledningsuppdrag. Det kan komma att bli gränsdragningsfrågor mot andra funktioner, vilket behöver hanteras.
5. Den modell för studiehandledning som Elevteamet utarbetar behöver bygga på den övergripande strategiska inriktningen och kan omfatta beskrivningar av:
 - Metoder
 - Rollen som studiehandledare respektive rollfördelning mellan lärare och studiehandledare
 - Kompetenskrav för studiehandledare relaterat till strategisk inriktning
 - Kommunikation med skolor och ansvariga pedagoger
6. Tydliggör hur vuxenutbildningen ska leva upp till uppdraget att ge alla elever möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik.
7. Kombinationsutbildningarna ska i sitt koncept ha kopplingar till arbetsmarknaden och arbetsgivare. Utvärderarna rekommenderar att inte blanda ihop studiehandledning i syfte att stärka kunskapsutvecklingen med arbetsmarknadsförberedande moment. Båda delar behöver finnas på kombinationsutbildningarna men skall inte nödvändigtvis utföras av studiehandledaren.

Referenser

Följande referenser har använts i rapporten

Studiehandedning på modersmålet – att stödja kunskapsutvecklingen hos flerspråkiga elever. Skolverkets stödmaterial, Skolverket 2015

På väg – mot stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk. Promemoria av Utredningen för Stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk (KLIVA)

Lärare styr elevers möjligheter till transspråkande. Artikel på skolverket.se av Carla Jonsson (<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/larare-styr-elevers-mojligheter-till-transsprakande>)

Studiehandedning för flerspråkiga elever. Kunskapsutveckling genom modersmålet. Karin Sheikhi och Tamar Ucar, Gothia Fortbildning, 2018

Studiehandedning på modersmålet i årskurs 7–9, Skolinspektionens kvalitetsgranskning 2017, Diarienummer: 400-2015:3531

För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering. Modersmålsundervisning och studiehandedning på modersmål. Betänkande av Utredningen om modersmål och studiehandedning på modersmål i grundskolan och motsvarande skolformer. SOU 2019:18

Avslut och fortsättning. En studie om övergången från introduktionsprogrammet språkintröduktion till nationellt program vid gymnasieskolan. Åsa Bjuhr, Doctoral thesis Svenska med didaktisk inriktning, Luleå Tekniska universitet, 2019

Utvärdering av Stockholms stads kombinationsutbildningar för utrikes födda. Slutrapport 2019. Strategirådet 2019

Utvärdering av Ledande SFI. Strategirådet 2019 (arbetsmaterial)

Lärande utvärdering av YFI: Yrkesutbildning med i ntegrerad språkutbildning för invandrare. Slutrapport för den lärande utvärderingen. Oxford Research, 2019

Övrigt referensmaterial

Arbetet med nyanlända elever i grundskolan. En enkätundersökning om arbetet med nyanlända elever hos kommunala huvudmän för grundskolan. Tove Mörtlund, IFAU Rapport 2020:2

Skolinspektionen (2009): *Utbildning för nyanlända elever – rätten till en god utbildning i en trygg miljö. Övergripande granskningsrapport.*

Skolinspektionen (2010): *Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska.*

Skolinspektionen (2014): *Utbildningen för nyanlända elever. Kvalitetsgranskning*

Artikel om hur lärare kan använda flerspråkighet som resurs i din undervisning

<https://www.skolverket.se/download/18.32744c6816e745fc5c358/1574180860348/Flersprakiga-arbetsformer-for-nyanlanda-elever-annelie-drewsen-20180418.pdf>

Bonacina-Pugh, F. 2012. "Researching 'Practiced Language Policies': Insights from Conversation Analysis." *Language Policy* (11).

Bonacina-Pugh, F. 2017. "Legitimizing Multilingual Practices in the Classroom: The Role of the 'Practiced Language Policy'." *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*.

Cenoz, J., and D. Gorter. 2017. "Minority Languages and Sustainable Translanguaging: Threat or Opportunity?" *Journal of Multilingual and Multicultural Development*: 1–12. Advance online publication.

García, O. 2009. *Bilingual Education in the 21st Century*. Oxford: Blackwell.

García, O., S. Johnson, and K. Seltzer. 2017. *The Translanguaging Classroom: Leveraging Student Bilingualism for Learning*. Philadelphia: Caslon.

García, O., and W. Li. 2014. *Translanguaging: Flerspråkighet som resurs i lärandet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Gynne, Annaliina. 2019. 'English or Swedish please, no Dari!' – (trans)languaging and language policing in upper secondary school's language introduction programme in Sweden, *Classroom Discourse*

Bilaga 1 Studiehandledning i teorin

Studiehandledning kan enligt förordning (2011:1108) om vuxenutbildning, tillhandahållas inom kommunal vuxenutbildning på ett språk som eleven behärskar. I förordningen om regionalt yrkesvux ska studiehandledning tillhandahållas i kombination med yrkesutbildning om eleven behöver det.

Skolverket har tagit fram ett stödmaterial som vänder sig till rektorer, lärare och studiehandledare, främst inom barn- och ungdomsskolan. Materialet är framtaget som ett stöd i arbetet med att organisera och genomföra studiehandledningsinsatser på modersmålet. Detta stödmaterial publicerat av den nationella ansvariga myndigheten för skolfrågor, är det närmaste ett styrdokument som finns när det gäller studiehandledning på modersmål. I utvärderingen av studiehandledning inom Stockholms stads kombinationsutbildningar på Komvux, används den som referenspunkt och bedömningsgrund.

Skolverket menar följande: Syftet med stödinsatsen studiehandledning på modersmålet är att använda elevens modersmål som ett redskap i kunskapsutvecklingen i olika ämnen. För att detta ska fungera framgångsrikt menar skolverket att insatsen ska präglas av att undervisningen ges växelvis på elevens modersmål och på svenska, för att eleven ska utveckla verktyg för sitt eget lärande.

Den nationella utredningen för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk (KLIVA) framhåller i promemoria 2019 att studiehandledning är ett stöd i elevens fortsatta språk- och kunskapsutvecklingen på väg mot utbildningens mål. Andra som framhåller betydelsen av att arbeta med ett starkt språk är Karin Sheikhi och Tamar Ucar, i skriften *Studiehandledning för flerspråkiga elever. Kunskapsutveckling genom modersmålet*. Denna skrift utgår ifrån studiehandledning till nyanlända elever i grund- och gymnasieåldern, men har även relevans för komvux, inte minst när det gäller reflektionerna kring hur studiehandledning ska organiseras, vilket vi återkommer till.

Forskning om transspråkande – individens förmåga att kommunicera med och genom hela sin språkliga repertoar har inte haft något starkt genomslag i Sverige ännu. Skolverket har lagt upp en artikel i ämnet det senaste halvåret. Det finns emellertid en del forskning, bla vid City University of New York. I USA har forskningen bedrivits inte minst med landets spanskspråkiga befolkning som en intressant målgrupp. Förutom att transspråkande är någonting som flerspråkiga människor i praktiken *gör*, så kan transspråkande användas som en pedagogisk praktik i undervisningen. Att använda transspråkande som pedagogisk praktik kan ses som ett ideologiskt skifte inom andraspråksundervisningen eftersom lärare därigenom väljer att utgå ifrån ett flerspråkigt snarare än ett enspråkigt perspektiv. Ofelia García, forskare inom transspråkighet, menar att användningen av transspråkande i undervisningen kan bidra till social rättvisa eftersom man genom detta synsätt betonar att alla språk är värdefulla resurser i klassrummet.

Skolverket menar att studiehandledningen ska behandla det aktuella ämnet ur ett interkulturellt perspektiv. Det kan till exempel vara att eleven tidigare har fått undervisning kring något moment på ett annat sätt än i svenska skolan. Studiehandledaren kan också stötta elevens lärande genom att koppla ett ämnesinnehåll till området där eleven har sitt ursprung för att vidga förståelsen för ämnesinnehållet i Sverige. Elevens referensramar kan därigenom bidra till ökad förståelse och stärka inläringen. KLIVA-utredningen pekar också på denna aspekt

Regeringen fattade i januari 2020 beslut om en ny lagstiftning för att stärka komvux, bland annat i bemärkelsen att snabba på integrationen. För att stimulera utbildningar där språkstudier vävs in i yrkesutbildningen införs ett extra statsbidrag som ska gå till stödjande insatser för de kommuner som anordnar yrkesutbildning i kombination med svenska.

I samband med utvärdering av Ledande sfi, har Strategirådet intervjuat forskare vid Nationellt centrum för svenska som andraspråk (Stockholms universitet). I dessa samtal har forskarna tagit upp att studiehandledning på modersmål kan fylla flera olika funktioner inom sfi, inte bara för elever i undervisningssituationer utan för alla som arbetar med eleverna och i organisationen av undervisningen. Dels kan studiehandledning på modersmålet fungera som *brygga* mellan elever och lärare i form av tolkhjälp. Både i termer av ren översättning och i termer av att förklara och kontextualisera kunskapen så att eleverna förstår dem i sitt sammanhang och vice versa. Dels kan det fungera som *resurs* för att möjliggöra undervisning och diskussioner på modersmål i ämneskunskaper. Studiehandledning på modersmål kan också ske i samband med *studievägledning*, vägledning i *studieteknik*, som stöd i *elevkartläggning*

Möjliga modeller för studiehandledning: före, under, efter eller studiestuga

Källa: skolverkets stödmaterial

Ibland ges studiehandledning som förberedelse inför lektioner. Att få chansen att bygga upp en förförståelse för ämnet på modersmålet kan ge en större trygghet och fördjupa lärandet. Att få studiehandledning under lektionen i ämnet ses också som positivt av många elever. De som har svårt att ta till sig undervisningen uppskattar att få hjälpen direkt och menar att det spar tid. Ibland ges studiehandledning efter lektionen som repetition av ett visst moment. Modellen för hur och när eleven ska få studiehandledning måste avgöras från fall till fall och anpassas efter undervisnings-innehållet och elevens behov. Alla varianterna kan kombineras för en elev under olika perioder vartefter elevens språk och kunskaper utvecklas.

Före lektion

Kan passa när eleven har stora textmängder att gå igenom. Studiehandledaren kan då sammanfatta innehållet och fokusera på centrala ord och begrepp i sammanhanget och förklara dem med hjälp av modersmålet. Är eleven flerspråkig är det viktigt att läraren och studiehandledaren integrerar språk och innehåll i undervisningen genom att till exempel sätta in fakta i ett sammanhang som är mer tillgängligt och begripligt för eleven.

Under lektion

Detta gynnar samarbetet

mellan läraren i ämnet och studiehandledaren och det passar bra när studiehandledningen omfattar både en eller flera elever i samma undervisningsgrupp, i och med att det kan tillföra ett flerspråkigt perspektiv till ämnesundervisningen

Efter lektion

Studiehandledning efter lektionen används för att repetera och fördjupa det som eleven har undervisats om i ett ämne. Studiehandledaren är medveten om vilka kunskapskrav som minst ska uppnås i ämnet och stöttar eleven genom de delar som bedöms vara viktiga för att eleven ska lyckas.

Studiehandledning på modersmålet efter lektionen passar elever som har kommit längre i sin utveckling av svenska språket. Genom att eleven deltar i undervisningen får hon eller han prova om det svenska språket bär och sedan kan lektionen följas upp under studiehandledningstiden.

Äldre elever med ett mer utvecklat språk kan förväntas ta större ansvar för att själv bevaka vad som behöver gås igenom med studiehandledaren. Det är dock viktigt att ämnesläraren tydligt kommunicerar vilka delar som är viktiga för elevens måluppfyllelse.

Studiestuga/språkverkstad

En studiestuga kan vara schemalagda på bestämda tider eller erbjudas som öppen verksamhet för många eller samtliga elever på skolan. Då kan det ses som den ledning och stimulans som erbjuds samtliga elever. Att en elev deltar i språkverkstad eller studiestuga behöver alltså inte alltid utgå ifrån att hon eller han har behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. I en språkverkstad eller studiestuga är det vanligt att studiehandledare arbetar tillsammans med lärare i svenska.

Organisera

För att studiehandledaren ska känna till hur undervisningen i ämnet är upplagd och vilket innehåll som ska bearbetas är det viktigt att samarbetet mellan studiehandledaren och läraren fungerar. Det är även viktigt att syftet med studiehandledningen är tydligt. Ytterligare en faktor som Skolverket menar spelar roll är att skolan har kompetens om flerspråkighet.

Skolinspektionens granskningsrapport av Studiehandledning i årskurs 7-9 (2017) slår fast att huvudmän och skolledning behöver försäkra sig om att studiehandledare och lärare har kunskap om studiehandledningens syfte, att de har rätt kompetens och tillräckliga förutsättningar för att tillsammans stötta elevens utveckling på bästa sätt.

Karin Sheikhi och Tamar Ucar menar att det är viktigt att utgå ifrån vad som är målet med studiehandledningen, och att läraren avgör hur studiehandledningen ska planeras för att bidra till ämneskunskaperna. Sheikhi och Ucar skriver om anställning, rekrytering och kompetensutveckling. Det är rektors ansvar att analysera lärarnas och övriga skolpersonals behov av kompetensutveckling avseende mottagande av och den fortsatta utbildningen för nyanlända elever och ge möjlighet till sådan kompetensutveckling.

Studiehandledare kan organiseras på olika sätt. SH kan vara anställda i central enhet eller på varje skola. Om anställd på skola får man fördelen att ingå i arbetslag och därmed naturligt samarbete med lärarna.

En central enhet kan ha fördelen av att man skapar en liten grupp kunniga personer med erfarenhet av flerspråkighet. Det underlättar att ta fram en gemensam plan för syfte.

Författarna menar att rektors inställning till studiehandledning är en av de viktigaste faktorerna för lyckad studiehandledning. Inte minst för att skapa förutsättningar för samarbetet mellan lärare och SH. Rektor har ansvar för att kommunicera på ett sådant sätt att allas roller i förhållande till eleverna blir tydliga. Studiehandledarens uppdrag ska vara tydligt så att det inte blir en person som förväntas vara tolk, kontaktperson med hemmet, läxläsare, sjuksköterska, SYV mm. Detta kräver tid och rutiner. Läraren behöver ta reda på vad eleven behöver och förmedla det till studiehandledaren. För att det ska vara möjligt behöver de träffas regelbundet och material och planering behöver vara tillgängligt.

Studiehandledning i praktiken

I följande avsnitt redogör vi för de observationer som gjorts i tidigare genomförda studier och utvärderingar av studiehandledning.

Skolinspektionen konstaterar i ett antal rapporter att få skolor lyckas möta behovet hos alla de elever som är i behov av studiehandledning på modersmålet. Till de hinder som Skolinspektionen identifierat finns också bristande möjligheter till samverkan mellan studiehandledare och lärare, kompetensutvecklingsbehov och bristande kännedom om och förståelse för studiehandledarens uppdrag. Såväl inom tillsyn som inom kvalitetsgranskning har Skolinspektionen kunnat konstatera att det finns en stor risk för att studiehandledningen inte integreras i övrig skolverksamhet eller att studiehandledningen inte är kopplad till kursplanerna.

KLIVA-utredningen bygger bland annat på ett antal hearings och möten med kommunföreträdare. Efter dessa möten konstaterar utredningen att kommunernas förutsättningar att erbjuda studiehandledning varierar men också tolkningen av vad insatsen innebär. KLIVA:s bild är att utvecklingsarbetet har kommit längst inom gymnasial yrkesutbildning i kombination med sfi. Här utvecklas arbetssätt och samverkan mellan handledare och undervisande lärare utifrån gjorda erfarenheter.

I granskningen av utbildningar vid gymnasieskolans språkintröskning konstaterade Skolinspektionen (2017) att ”studiehandledningen utgår inte från sällan från organisatoriska förutsättningar istället för från elevernas egentliga behov”. Granskningen beskrev att eleverna, även om de erbjuds studiehandledning på modersmålet, inte fått dess syfte i deras utbildning förklarad för sig. Det finns i många skolor en kultur av ”svenska först” – innan annan kunskapsinhämtning kan ske (Skolinspektionen 2017). Det har även konstaterats att det ofta råder en osäkerhet bland personalen kring hur studiehandledning ska ges.

Doktorsavhandlingen *Avslut och fortsättning. En studie om övergången från introduktionsprogrammet språkintröduktion till nationellt program vid gymnasieskolan* visar på en bild där många kommuner uttrycker att studiehandledning är ”under utveckling”. Fil dr Åsa Bjuhr har till sin avhandling bland annat intervjuat företrädare på gymnasial nivå. Svårigheter med att rekrytera modersmåls lärare och studiehandledare är en av de anledningar som förs fram till att skolorna inte kan leva upp till de krav som ställs på dem i dessa avseenden. En annan aspekt på den brist på stöd på modersmål som Bjuhr konstaterar är att det hos många elever finns ett motstånd mot att få undervisning på modersmålet. ” Trots upprepade försök att förklara modersmålets roll i tillägnandet av ett andraspråk vill inte eleverna delta i undervisningen, med motiveringen att de enbart vill lära sig mer svenska... De intervjuade eleverna som har tillgång till studiehjälp på svenska säger sig nyttja den frekvent, vilket kan tolkas som att studiehjälp på svenska är uppskattat”.

Utbildningar och verksamheter inom Stockholms stad som använder studiehandledning på modersmål har genomförts och utvärderats de senaste åren. Utvärderingar finns t ex av YFI, kombinationsutbildningar och Ledande sfi. I den senare ingår studie av fyra skolor som erbjuder sfi grund och som arbetar med studiehandledning på modersmål på olika sätt och i olika utsträckning. Den sammantagna bilden är att både lärare och rektorer anser att studiehandledning är viktigt. Ett övergripande mönster är att det inte råder lika tillgång till studiehandledningen mellan elever i olika språkgrupper. Skolorna har lärarassistenter som ger studiehandledning, eller modersmålsstödare. På en av skolorna har man anställt flerspråkiga lärare men inte någon särskild resurs för studiehandledning. Utvärderarna såg även att vägledning, bla i studieteknik, användes mer systematiskt än studiehandledning. Lärare på olika skolor lyfter att behovet av studieteknik generellt är stort bland eleverna samtidigt som det på skolorna inte tycks vara en uttalad prioritering att ge studiehandledning på modersmål vad gäller just studieteknik.

Elever vars modersmål är små och ovanliga språk, har sällan tillgång till studiehandledning på modersmål. Både rektorer och lärare lyfter den ojämlika tillgången som problematisk men svårslös.

Strategirådet påtalar att Stockholms stad behöver tydliggöra vilken ambitionsnivå som ska gälla för studiehandledning. De menar även att det saknas ett strategiskt tänk på verksamhetsnivå. Att arbeta ämnesintegrerat och individanpassat förutsätter samtidigt i grunden en reformering av befintliga arbets- och förhållningssätt.

Strategirådet rekommenderar att roll- och ansvarsfördelning mellan olika funktioner inom sfi grund tydliggörs. Det gäller i synnerhet ansvarsfördelningen mellan lärare och studiehandledare på modersmål, som i dagsläget upplevs som otydlig av både lärare och studiehandledare. En otydlig roll- och ansvarsfördelning försvårar samspel i klassrummet och riskerar leda till att studiehandledarnas potential och mervärde inte tillvaratas fullt ut.

I utvärderingen av Kombinationsutbildningarna 2019 pekade strategirådet på följande faktorer av central betydelse för att kombinationen av språk och yrke ska bli lyckad:

- Att lärarna har tid för samplanering
- Att lärarna är samspelta

Strategirådet noterar att tanken initialt var att modersmålsstöd skulle finnas med som en resurs i de interna utbildningarna. I varje utbildning har mellan 8 till 14 olika språk talats av de eleverna vilket innebär att stöd på modersmål inte kunde erbjudas.

Oxford Research utvärdering av YFI framhåller vikten av att skolläringarna är intresserade. Ett arbetssätt som YFI:s, där språk integreras i utvecklingen av ämneskunskaper, kräver vilja, stöd och flexibilitet från skolläringarnas håll, för att ge lärare rätt förutsättningar och möjligheter. Totalt sett krävs en organisatorisk hänsyn och medvetenhet – på flera nivåer och bland alla inblandade – inför det unika med integrerad utbildning.

I utvärderingen lyfts även fram att centralt för undervisningen har varit användningen av bilder och av flyttbara whiteboardtavlor där lärarna ritat och skrivit upp vad den aktuella lektionen handlar om och de ord och fraser som kommit upp under lektionens gång. Whiteboardtavlorna har fått fungera som ett organiskt framväxande läromedel som sedan dokumenteras genom att de fotograferas.

Sammanfattning av forskning och teorier kring vad Studiehandledning på modersmål kan och bör vara:

Genomförande av studiehandledning:

- Ska använda modersmålet som ett redskap för kunskapsutvecklingen. Transspråkighet kan även användas som pedagogisk praktik av lärarna i ämnesundervisningen, vilket kan ha fler fördelar än att eleverna lättare når kunskapsmålen
- Ska ha ett interkulturellt perspektiv i studieteknik
- Kan genomföras före, under, efter lektion eller som studiestuga

Organisering av studiehandledning:

- Behöver utgå från ett tydligt uppdrag/syfte, som kräver:
- Rektorns ansvar
- Gynnas av om skolan har kompetens om flerspråkighet
- Ska bygga på bra samarbete mellan lärare och studiehandledare
- Ska utgå ifrån delad planering och material

Bilaga 2 Uppdrag EFSI 2018

Stockholms
stad

Arbetsmarknadsförvaltningen
Enheten för språkstödande insatser

Anteckningar
Sida 1 (2)
2018-04-13

Uppdragsbeskrivning - Studiecoach

Uppdragsbeskrivningen ramar in studiecoachens huvudsakliga arbetsuppgifter. Fler uppgifter kan tillkomma för att deltagarna ska klara av sina studier och för att projektet ska nå sina mål. Studiecoachens uppdrag behöver därför utvärderas löpande och vid behov revideras.

Syfte

Studiecoachen har i uppdrag att arbeta för att förhindra avhopp från utbildningen genom regelbunden kontakt och motiverande samtal med eleverna.

Studiecoachens arbetsuppgifter

Studiecoachen ska stötta eleverna under studierna genom att vara tillgänglig och vid behov hjälpa individen med frågor som ej berör de direkta studierna. Studiecoachen kan ta inspiration utifrån supported education metoden och skall i huvudsak arbeta med elevernas studiemotivation och stötta eleverna i deras kontakt med andra instanser.

I studiecoachens arbetsuppgifter ingår:

Coachande stöd:

- Att ha kunskap om och stötta eleverna vid frågor om deltagarens försörjning och kontakter med andra instanser exempelvis Arbetsförmedlingen, jobbtorg, stadsdelen, försäkringskassan eller CSN.
- Att ha kunskap om elevernas behov av individuellt stöd på arbetsplatsen eller i skolan. Det är viktigt att coachen är uppmärksam på om eleven kan vara i behov av särskilt stöd och kunna hänvisa dem till rätt instans ifall detta påverkar studierna eller arbetet exempelvis synskada, hörselnedsättning eller neuropsykiatriska diagnoser.

Arbetsmarknadsförvaltningen
Enheten för språkstödande insatser

Sandhamnsgatan 8
Box 10014
121 26 Stockholm
Telefon 08-50635842
bekir.demlors@stockholm.se
stockholm.se

Stockholms
stad

Anteckningar
Sida 2 (2)

- Hålla motiverande samtal under studiernas gång och tillsammans med eleven komma överens om vilken typ av stöd eleven önskar av coachen.

Övrigt

- Vid behov vara tillgänglig för eleverna vid ej lärarledd undervisningstid.
- Vid behov arbeta med elevernas attityder, förhållningssätt samt värdegrundsrelaterade frågor.

Bilaga 3 Elevteamets presentation av studiehandledning

Studiehandleda på modersmål

- Studieteknik
- Svenska skolsystemet
- Studiehandlednings metoder
- studiehandledning på modersmålet
- IKT-pedagogik

Studieteknik

förslag på litteratur:

Lusten att förstå : om lärande på människans villkor

av Peter Gärdenfors

inbunden, Svenska, 2010

Studieteknik

Föreläsning
Jari Kari

Målet för föreläsningen

Att öka nyfikenheten på området studieteknik

Svenska skolsystemet

Förslag på material

<http://www.migrationsinfo.se/befolkning/religionstillhorighet/religionsfrihet/>

<https://mail.google.com/mail/u/0?ui=2&ik=6c2d3ff358&attid=0.1&permmsgid=msg-a:r919439317886272441&th=16565f603820411f&view=att&disp=safe&realattid=16565f5460bb518ae451>

<http://www.omsvenskaskolan.se/svenska/det-haer-aer-den-svenska-skolan/>

Studiehandlednings metoder

Förslag på material:

- Att undervisa nyanlända metoder, reflektioner och erfarenheter (ANNA KAYA)

studiehandledning på modersmålet

- Skolverkets stödmaterial: *Studiehandledning på modersmålet*
- *Studiehandledning för flerspråkiga elever – ny bok om stöd på det starkaste språket* (on, feb 07, 2018 08:16 CET)

IKT-pedagog

fokus på digitalt lärande.

En IKT-pedagog har som uppgift att inspirera och utveckla användningen av digitala möjligheter i undervisningen tillsammans med läraren.

- Använda skolplattformen tillsammans med eleverna.
- Använda digitala hjälpmedel för individuella handledningar.
- Höga datakunskapen hos elever för att kunna använda i sina studier.

Bilaga 4 Utbildningsförvaltningens stödmaterial

Stockholms
stad

Utbildningsförvaltningen

stödmaterial

Sida 1 (6)

2018-12-04

Stödmaterial för samverkan kring studiehandledning på modersmålet i grund- och gymnasieskolan

Elev i behov av studiehandledning på modersmålet

Studiehandledning på modersmålet förknippas vanligtvis med nyanlända elever och det är ofta de som erbjuds detta. Men studiehandledning på modersmålet kan vara ett viktigt lärandestöd för flerspråkiga barn och ungdomar som varit en längre tid i Sverige eller som till och med är födda här. Barn i förskoleklass har inte rätt till studiehandledning på modersmålet eller modersmålsundervisning. De har rätt till modersmålsstöd och hur denna utformas beslutar rektorn om.

För nyanlända elever i grundskoleåldern genomför START Stockholm den obligatoriska, inledande bedömningen enligt Skolverkets Steg 1 och 2. Vid den inledande bedömningen ges eleven möjlighet att visa sina kunskaper på sitt starkaste språk. Därefter görs en sammantagen analys av elevens kunskaper. Analysen ska ligga till grund för rektors beslut om placering i årskurs, undervisningsgrupp, skolform och elevens behov av studiehandledning på modersmålet. Om underlag av något skäl saknas, så ansvarar rektor på mottagande skola för att relevanta bedömningar av elevens kunskaper och förmågor görs.

För nyanlända ungdomar i gymnasieåldern görs en inledande bedömning på START eller på Liljeholmens gymnasium. Den inledande bedömningen ligger till grund för vidare placering på framförallt språkinträdning. Rektor beslutar därefter om eleven har behov av studiehandledning.

Studiehandledning på modersmålet regleras i skolförordningen och i gymnasieförordningen

Alla elever med annat modersmål har rätt till studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det.

Grundskolan, specialskolan och grundsärskolan

En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det.

(5 kap. 4 § i skolförordningen)

Nyanlända elever som börjar i högstadiet i grundskolan, specialskolan eller grundsärskolan ska få studiehandledning på modersmålet eller i sitt starkaste skolspråk om det inte är uppenbart obehövligt. Studiehandledningen ska ge eleven förutsättningar att nå de kunskapskrav som krävs för att nå behörighet till gymnasiets nationella program. (3 kap. 12 i § skollagen)

Gymnasieskolan

I gymnasieskolan ska en elev få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det. Om det finns särskilda skäl, får en elev som har rätt till modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet, ges studiehandledning på det språket i stället för modersmålet. (9 kap. 9 § gymnasieförordningen)

Förutsättningar

Huvudmannen ska erbjuda alla elever en likvärdig skola, i enlighet med rådande styrdokument. Skolan har i uppdrag att organisera undervisningen för elever med annat modersmål, så att eleverna får förutsättningar att utveckla kunskaper i skolans alla ämnen, samtidigt som de lär sig det svenska språket.

När elevens lärare och studiehandledare samarbetar, så stödjer studiehandledning på modersmål elevens kunskapsutveckling i olika ämnen.

Syfte med studiehandledning

Studiehandledning på modersmålet är inte ett ämne och ska inte blandas ihop med ämnet modersmål. Den studiehandledning som beställs från Språkcentrum utförs av modersmålslärare.

Syftet med studiehandledning på modersmål är att stödja eleven i olika ämnen där språkkunskaperna i svenska inte är tillräckliga för att eleven ska kunna tillgodogöra sig undervisningen. Modersmålslärare som handleder elever i ämnesundervisningen benämns i texten för studiehandledare.

Studiehandledning ska:

- utgå ifrån elevens behov
- öka elevens möjligheter att nå kunskapskraven
- vara en hjälp för eleven att följa och förstå ämnesundervisningen
- ge eleven termer och begrepp på båda språken
- stötta eleven i att utveckla sina förmågor för att nå kunskapskraven i ämnet/ ämnena/ kursen/ kurserna
- stimulera elevens språkutveckling
- stötta eleven med integreringen i det svenska skolsystemet

Rektor beslutar om en elev behöver studiehandledning på modersmålet

Skolan ska ha rutiner för hantering av den inledande bedömningen så att den kommer alla undervisande lärare till del. Rektor fattar beslut om en elev ska ha studiehandledning och beställer studiehandledningstid utifrån elevens förkunskaper och behov. För nyanlända elever i åk 7-9 fattar rektor beslut om studiehandledning anses vara uppenbart obehövligt. Rektor ansvarar för att skolans organisation ger förutsättningar för lärare och studiehandledare att genomföra studiehandledningen.

Studiehandledning på modersmålet kan ges som en stödåtgärd, antingen i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen eller som en del i särskilt stöd.

- Extra anpassning
Om det endast är språket som är nyckeln till elevens fortsatta kunskapsutveckling, så räknas studiehandledning som en extra anpassning.
- Särskilt stöd
Om skolan bedömer att insatserna är av sådan ingripande karaktär att det inte enbart är språket som hindrar elevens kunskapsutveckling, behöver elevens behov utredas. Om studiehandledning då är en del av insatsen, ska detta skrivas in som en av åtgärderna i elevens åtgärdsprogram.

Skolan beställer studiehandledning på modersmålet från Språkcentrum via BER, Barn- och elevregistret.

Eleven läggs in i beställningen. I anteckningsfältet anges kontaktperson på skolan och önskat ämne för studiehandledning. Språkcentrum skriver in namn och signatur på studiehandledaren i BER när beställningen är godkänd. Studiehandledaren tar kontakt med modersmålsansvarig på skolan. Studiehandledaren får då reda på elevens namn, klass, vilka

ämnen/ kurser det gäller, kontaktuppgift till undervisande lärare och får dessutom tillgång till den inledande bedömningen, som ligger till grund för beställningen om det är en nyanländ elev.

Samarbete mellan undervisande lärare och studiehandledare

För att studiehandledningen ska fungera väl och för att den ska vara ett stöd för eleven krävs det att läraren och studiehandledaren samarbetar. Läraren är ansvarig för undervisningen och förmedlar det eleven behöver stöd i till studiehandledaren. Studiehandledaren har ansvar för att informera sig om varje elevs behov och förmågor i det aktuella ämnet/ kursen.

För ett bra samarbete träffas läraren och studiehandledaren. Blanketten *Planering för samarbete för studiehandledning* är framtagen som ett stöd i planeringen. Under det inledande mötet är det bra om undervisande lärare och studiehandledare klargör vilka förväntningar man har på varandra, vilka ansvarsområden man har och hur det fortsatta arbetet ska gå till. Den löpande kommunikationen kan ske i den nya Skolplattformen och Teams. Efter 6-10 veckor sker en avstämning mellan undervisande lärare och studiehandledare där man stämmer av elevens kunskapsutveckling och planerar för nästa steg.

Vem kan göra vad?

Rektor	Språk-centrum	Undervisande lärare	Studiehandledare
Beställa studiehandledning utifrån den sammanlagda bedömningen av elevens kunskaper. Formulera övergripande syfte med studiehandledningen	Rekrytera studiehandledare på modersmål.	Planera den ordinarie undervisningen. Undervisa ordinarie lektion, exempelvis introducera nytt centralt innehåll, moment och begrepp.	Ta del av aktuell kursplan inom området som skall behandlas vid studiehandledningen.
Skapa förutsättningar och rutiner för samarbete mellan lärare och studiehandledare (lokal, tid, delgivande av adekvat information såsom kartläggning, extra anpassningar och åtgärdsprogram.	Kartlägga kompetensen bland studiehandledarna.	Ta reda på vad eleven behöver stöd i, förmedla detta till studiehandledaren och formulera syftet med studiehandledningen.	Känna till syftet med studiehandledningsuppdraget. Ta del av den pedagogiska kartläggningen om sådan finns. Efterfråga eventuella extra anpassningar och åtgärdsprogram
	Organisera lämplig kompetensutveckling för studiehandledare	Dela planering och material. Följa upp utvecklingen i dialog med studiehandledaren.	Förbereda sig genom att ta del av planering och material i förväg. Följa upp i dialog med undervisande lärare.
		Informera handledaren om elevens förmågor och behov både när det gäller det aktuella ämnet och elevens kunskaper i svenska	Informera sig om elevens förmågor och behov både när det gäller det aktuella ämnet och elevens kunskaper i svenska.
		Organisera för att alla elever ska få visa förmågor och kunskaper.	Ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper och öva förmågor.
		Bedöma och betygssätta.	

Mer information om studiehandedning på modersmålet

Skolverkets stödmaterial, [Studiehandedning på modersmålet](#)

Sheikhi K & Ucar T, (2018). *Studiehandedning för flerspråkiga elever*.
Stockholm, Gothia fortbildning